

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΛΟΓΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΙΔΡΥΤΗΣ : ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΟΣ ΠΡΩΤΟΣ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ – ΙΟΥΝΙΟΣ
1952

Ε.Υ.Δ. ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΛΟΓΙΑΣ
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

μιά νέα διδασκαλία ἕνα μωσαϊκὸ περασμένων διδασκαλιῶν· συγγέει τὸν ἑρηνιστὴ μὲ τὸν ἔφευρέτη τοῦ νέου.

Ὁ κριτικὸς πάλι, πού ζητᾷ τὸ νέο σὲ κάθε φιλόσοφο, στὴν ὑπερβολή του μιλά σὰν ἔμπροστιονιστὴς· βλέπει πλιότερο τὴν ποιικιλία τῶν πνευμάτων, παρά τὴ βαθιὰ ἐνότητα πού ἀποπνέουν.

Ἐπειτα οἱ νεώτεροι χρόνοι πρόσθεσαν καὶ ἄλλους τόνους στὴν ποιικιλία τῶν διδασκαλιῶν. Ἀπὸ τὴ μιά, τὸ ἔθνικο πνεῦμα: ἔχομε Ἀγγλική, Γερμανική, Γαλλική φιλοσοφία· ἀπὸ τὴν ἄλλη, τις πολλὰς εἰδικεύσεις στὶς ὁποῖες ὠθεῖ ὁ πολυσχέτης πολιτισμὸς μας: ὁ φιλόσοφος τώρα εἶναι λογικὸς ἢ ἐπιστημολόγος, φιλόσοφος τῆς θρησκείας ἢ τῶν μαθηματικῶν. Πῶς ὅλα αὐτὰ θὰ τὰ βάλῃ ὁ ἱστορικὸς στὴν ἴδια γραμμὴ; Πῶς θὰ κάμῃ τὴ σύνθεσή τους; Θὰ πούμε ὅτι ἡ ἱστορία τῆς φιλοσοφίας πρέπει νὰ ἐγκυριασθῇ καθε ἐλπίδα νὰ εἶναι ἡ ἴδια φιλοσοφία;

Εἶναι ἀρχαίτες οἱ ἀπόψεις πού ἀναφέραμε σύντομα γὰ νὰ δεῖξουν πόσο ἕνας πολὺ στοχαστικὸς φιλόσοφος καθοδηγεῖ τὸν ἱστορικὸ Μπρεγιέ στὴν προσπάθειά του νὰ συλλάβῃ μιὰ συνολικὴ θεὰ τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας. Ἡ φιλοσοφία, λέγει, εἶναι ἡ καθαρὴ καὶ ἀπλὴ ἀναζήτησις τῆς ἀλήθειας, ἀπαλλαγμένη ἀπὸ κάθε ἄλλο σκοπὸ, ἀπὸ κάθε ἐφαρμογή, ἀπὸ κάθε θεωρητικὴ ἢ πρακτικὴ μεροληψία. Μᾶς θυμίζει ὁ ὁρισμὸς του τὴν πνευματικὴν στάση τῶν Ἀκαδημαϊκῶν τῆς Μέσης Ἀκαδημίας. Ἐτσι ἀποδεσμευμένος καὶ ἀποδογματισμένος ὁ νοῦς του ἐπιδίδεται στὴ μελέτη τοῦ ἱστορικοῦ ὑλικοῦ, μὲ τὴν ἐφεση νὰ ἐπιτύχῃ τὴν πιὸ ἀντικειμενικὴ ἐρμηνεία. Ὁ φιλοσοφικὸς του πάλι νοῦς τὸν ἐμποδίζει καὶ ἀπὸ τὴν ὑπερβολὴ τοῦ φιλολόγου καὶ ἀπὸ τὴν ὑπερβολὴ τοῦ κριτικοῦ. Θὰ πρέπει ἡ ἔρευνά του νὰ μὴ περιορισθῇ στὴν ἐπιφάνεια, νὰ μὴ εἶναι ἀφηρημένη ἀναζήτησις τύπων, νὰ ἀναζητήσῃ τὴν ἀτομικὴ δημιουργικὴ κάθε φορὰ εἰσφορὰ, ἀλλὰ πάλι ὄχι μὲ τρόπο ἔμπροστιονιστικὸ· πρέπει, χωρὶς βέβαια νὰ εἶναι δογματικὸς, νὰ ἔχῃ τὸ μάτι του στραμμένο πρὸς τὴν βαθιὰ ἐνότητα πού ἀποπνέουν τὰ πνεύματα.

Μὲ τὸ θάνατο τοῦ Μπρεγιέ ἡ Γαλλία ἔχασε μιὰ ἀπὸ τις σπουδαιότερες πνευματικὲς μορφές τῆς γενιᾶς τοῦ Μπρεξοῦ. Βαθειὰ ἐκτίμησις καὶ φιλία καὶ θαυμασμὸς ἔνωσε τὸν Μπρεγιέ μὲ τὸ μεγάλο φιλόσοφο. Καὶ ἡ Ἑλλάδα χάνει τὸν πιὸ σπουδαῖο ἀπὸ τὴ μακρὰ σειρά τῶν σοφῶν Γάλλων ἱστορικῶν τῆς φιλοσοφίας, πού ἀφιέρωσαν τὴ ζωὴ τους στὴν ἔρευνα κυρίως τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλοσοφίας. Μὲ τὴν ἔρευνά τους ἀνανεώνουν κάθε φορὰ τὴ ζωντανὴ ἐπαφὴ τῆς ἑλληνικῆς μὲ τὴ σύγχρονη σκέψη. Μιάς ἐπαφῆς πού πάντα ἦταν εὐεργετικὴ, μὰ σήμερον εἶναι, ἴσως, πιὸ ἀπαραίτητη καὶ πιὸ πολυτιμὴ.

B. N. ΤΑΤΑΚΗΣ

Ἀθηνᾶ Γαϊτάνου - Γιαννιοῦ.

Πρὶν ἀπὸ λίγες μέρες πέθανε, σὲ ἡλικία 70

χρονῶν, ἡ Ἀθηνᾶ Γαϊτάνου - Γιαννιοῦ, μιὰ ἀπὸ τις δυναμικότερες γυναικεῖες διάνοιες τοῦ καιροῦ μας. Τὴν εἶχα γνωρίσει πρὶν ἀπὸ ἀρκετὰ χρόνια ὡς διευθύντρια τοῦ περιοδικοῦ «Ἑλληνίς» (1921-1933), ὅπου ἦμουν κ' ἐγὼ συνεργάτης στὸ τμήμα τύπου τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου τῶν Ἑλληνίδων μαζί μὲ ἄλλες κυρίες καὶ δεσποινίδες, ὅταν ἦταν πρόεδρος τοῦ σωματείου ἡ αἰμνηστη Ραλλοῦ Γεωργαντᾶ. Ἡ εὐρύτατη διανοιά της, ἡ στέρεή της κρίσις σὲ ὅλα τὰ πνευματικὰ ζητήματα καθὼς καὶ ἡ κοινωνικὴ της δράσις ἦταν παραδειγματικὴ. Ἄν καὶ ὁ χαρακτήρας της ἦταν εὐέξαπτος, ἡ ψυχὴ της ἔκλεινε τρυφερότητα καὶ ἀπαλωσύνη. Μέσα στὰ φωτεινὰ γαλάζια μάτια της καθρεφτίζονταν ὅλες οἱ ἀνησυχίες μιᾶς ψυχῆς πολυκήμαντης καὶ μιᾶς διάνοιαις διψασμένης γιὰ τὴν ἐπικράτησις τῆς ἀνθρώπινης δικαιοσύνης καὶ γιὰ τὴ βελτίωσις τῆς κοινωνίας μὲ τὴ χειραφέτησις τῆς γυναικας καὶ τὴν ἐξίσωσή της πρὸς τὸν ἄνδρα σὲ ὅλους τοὺς τομείς τοῦ κοινωνικοῦ βίου. Πάνω σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα εἶχε κάμει εὐρύτατες ἱστορικὲς μελέτες στὸ πῶς οἱ διάφοροι λαοί, ἀπὸ τὸ Μεσαίωνα ὡς τις ἡμέρες μας, ἀναγνώρισαν τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου στὸ γυναικεῖο φύλο. Οἱ φεμινιστικὲς καὶ σοσιαλιστικὲς ἰδέες της ἦταν διάχυτες στὰ γραφόμενά της, βιβλία καὶ ἀρθρα πού ἐδημοσίευε σὲ διάφορα περιοδικὰ, δικὰ μας καὶ ξένα.

Ἡ Ἀθηνᾶ Γιαννιοῦ, — τὸ πατρικὸ της ἐπίνομο ἦταν Γαϊτανοπούλου — γεννήθηκε στὸ 1890 στὸ Μακροχώρι τῆς Θράκης. Σπούδασε στὴ Ζάππειο Σχολὴ τῆς Πόλης ὅπου καὶ ἀρίστευσε. Ἰδρυσε ἔπειτα στὸ Μακροχώρι ἡμιγυμνάσιον ὅπου ἐδίδαξε ἀπὸ τὸ 1903 - 1907 καὶ ἔγραφε ἔμπνευσμένα ἀπὸ τις προοδευτικὲς ἰδέες της ἀρθρα στὸ περιοδικὸ «Νέον Πνεῦμα» τῆς Πόλης (ἀπὸ τὸ 1908 - 1911) τοῦ ὁποῦ ἦταν διευθύντρια καὶ ἀρχισυντάκτις.

Ἀπὸ τὸ 1911 πού ἐγκαταστάθηκε στὴν Ἀθῆνα, ὡς μιὰ ἀπὸ τις πρωτοπόρες στὴ γυναικεῖα κίνησις καὶ σύζυγος τοῦ ἰδεολόγου σοσιαλιστῆ Νίκου Γιαννιοῦ, τὸν βοήθησε στὸ στάδιόν του δημοσιεύοντας ἀρθρα φλογερὰ μὲ τολμηρὰς ἰδέες στὸ περιοδικὸν του «Σοσιαλιστικὴ Ζωή» ἀπὸ τὸ 1919 - 1926. Χρημάτισε γενικὴ γραμματεὺς τοῦ Πανελληνίου Συνδέσμου Γυναικῶν καὶ ἄλλων σωματείων συνεχίζοντας μὲ ζῆλον κ' ἐνθουσιασμό τὸ ἀνθρωπιστικὸν τῆς ἔργον. Ἐνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα κοινωνικὰ τῆς δημιουργήματα εἶναι τὸ «Σπίτι τοῦ κοριταίου», πού τὸ ὀργάνωσε καὶ τὸ παρακολούθησε μὲ ἀδιάπτωτη στοργή, (1919 - 1939) καὶ ὅπου ἐστέγασε τὰ καταδιωγμένα ἀπὸ τὴ Μικρασιατικὴν καταστροφὴν κορίτσια, στὴν ἀρχὴ ἑκατὸ καὶ ὕστερα περισσότερα. Φρόντιζε γιὰ τὴ συντήρησις, γιὰ τὴ σπουδὴν τους καὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πρακτικὰ μαθήματά τους πολλὰς κοπέλλας ἀπ' αὐτὲς φοίτησαν στὸ Πολυτεχνεῖον, στὸ Πανεπιστήμιον, ἔγιναν νομικοί, γιατροί, φαρμακοποιοί. Ἡ Γιαννιοῦ ἀντιπροσώπευσε ἀξία τις Ἑλληνίδες στὰ γυναικεῖα συνέδρια τῆς Μασσαλίας (1936), τῶν Βρυξελλῶν (1928), τῆς Βιέννης (1931).

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πάρα πάνω πολὺμορφον δρασ-

η της όπου την έσπρωχνε η άκατάβλητη δραστηριότητά της όπως και η δημοσιογραφική της έρευνα, η Άθηνά Γιαννιού ως συγγραφεύς έγινε γνωστή στο διανοούμενο κόσμο από τὰ έργα της «Οράματα» (1908), μιὰ συλλογή διηγημάτων με τὸ ψευδώνυμο «Σίβυλλα», όπως και από άλλες σχετικές εργασίες της που δημοσίευσε στο περιοδικό «Τέχνη» τῆς Πόλης: «Ο Μαλακάσης με τούς δημοτικιστές στην Πόλη» (τ. 3ος σ. 435), «Πολίτες λόγιοι καὶ καλλιτέχναι που γνώρισαν» (τ. 4ος σ. 22, 67, 173, 205, 256, 289) κ. α. Έχει ακόμα γράψει «Η καταγωγή του ανθρώπου και η εξέλιξίς του στην κοινότητα» (1912), «Γυναίκα καὶ Πολιτική» (1923), «Από την Ανατολική Θράκη, η επαρχία Δέσφρων», «Τὰ φιλολογικά Σάλονια τῆς Πόλης» (1948), «Αρσινόη Παπαδοπούλου, ο βίος και τὸ έργο της» κ. α. Οί σελίδες του περιοδικού «Έλληνες» κλείνουν διαλεχτά λογοτεχνικά κομμάτια τῆς Γιαννιού γεμάτα ελληνικό φῶς, θερμό περιγραφικό ύφος, σκέψη απλόχερη κ' έντονη μαζί, φραστική δύναμη με διάθεση λυρική. Ίδιαίτερη αγάπη έστρεψε η Γιαννιού στη Μαρία Πολυδούρη και τῆς κράτησε πολλές φορές συντροφιά πλάι στο κρεβάτι του νοσοκομείου. Ύστερ' από τὸ θάνατο τῆς πρόωρα χαμένης μεγάλης ποιήτριας, έγραψε η Γιαννιού συγκινητικότερο άρθρο στην «Έλληνίδα».

Τὸ τελευταίο της βιβλίο που τυπώθηκε στην Πόλη τὸ 1951 έχει τὸν τίτλο «Τὸ πνευματικό Μακροχώρι του καιρού μου», αφιερωμένο στη γεννήτρα της γῆ και στους διαλεχτούς συμπατριώτες της Μακροχωριτες. Η Άθηνά Γιαννιού, παρόλο που τελευταία είχε πολὺ κλονισθεῖ η ἕγεία της, δὲν έπανε νὰ εργάζεται έτοιμάζοντας κι' άλλα βιβλία της που—καθώς με πληροφορήσε η μονάκριβη και πονεμένη κόρη της Μυρτώ—εὐρίσκονται υπό έκδοσιν σὲ φίλους τῆς Θεσσαλονίκης και Κων/πόλεως τῶν ὁποίων δυστυχῶς δὲν γνωρίζω—καθώς μου γράφει— και τὸν τίτλο γιατί έδωκε τὰ στοιχεία κρυφά από μένα ὕστερ' από τὴν απαγόρευση τῶν ἰατρῶν γιὰ κάθε διανοητική εργασία». Τὸ γράμμα τῆς αγαπημένης κόρης της πρὸς ἐμένα τελειώνει μ' αὐτὰ τὰ λόγια: «Μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς της είχε τὸ παράπονο πὸς δὲν θὰ πρόφτανε νὰ τελειώση ὅ,τι λαχταροῦσε νὰ κάμει. Δὲ μπορούσε νὰ μείνη άεργη οὔτε λεπτό. Έδωκε ὅλο της τὸ εἶναι γιὰ τούς άλλους και δὲν σκέφθηκε ποτὲ τὸν εαυτό της. Έσβυσε από συγκοπή σάν πουλάκι...»

ΑΘΗΝΑ ΤΑΡΣΟΥΛΗ

Ἡ απόφαση γιὰ τὸ βραβεῖο τῶν «Δώδεκα».

Εἶναι συνήθεια, νὰ μὴ σχολιάζεται μιὰ δικαστική απόφαση από πρόσωπα που ἦταν διάδικοι στη δίκη. Γιὰ τὸ βέβαια φυσικό και ανθρώπινο εἶναι, ὁ κερδισμένος διάδικος νὰ τῆ βρίσκη δίκαια και σωστή, ἐνῶ ὁ διάδικος που έχασε τὴ δίκη, σχεδὸν πάντα θεωρεῖ τὴν απόφαση άδικη και λανθασμένη. Γιὰ τὸ, λέν ὅτι ἡ ἰδανική δικαστική απόφαση εἶναι ἐκείνη που

πεῖθει και τούς δυὸ διαδίκους ὅτι εἶναι σωστά ὅσα διατάσσει, χωρίς ὅμως και νὰ καταφεύγη σὲ σολομόντειες λύσεις, που αποτελοῦν κατὰ κανόνα παρωδία τῆς δικαιοσύνης.

Ἐμεῖς ἐδῶ (αὐτὸ τὸ «ἐμεῖς ἐδῶ» περιλαμβάνει τὸν γράφοντα, τὸ διευθυντὴ τῆς «Ν. Ἐστίας» και κάμποσους από τούς τακτικούς συνεργάτες της) εἶμαστε διάδικοι στη δίκη, γιὰ τὸ βραβεῖο τῶν Δώδεκα τοῦ 1951, που άρχισε με τὴν άγωγή του κ. Ἀστέρη Κοββατζῆ, συγγραφέα του μυθιστορήματος «Χωριάτες» και τελείωσε πρὸς τὸ παρόν με τὴν ὑπ' αριθ. 468 (1952) απόφαση του Πρωτοδικείου Ἀθηνῶν, δημοσιευμένη ἤδη στο προηγούμενο τεῦχος τῆς «Ν. Ἐστίας» σελ. 263. Εἶμαστε διάδικοι και κερδίσαμε τὴ δίκη. Φυσικά, νομίζουμε πὸς ἡ απόφαση εἶναι σωστή κι' έχει μάλιστα και σπάνια προτερήματα σαφηνείας και λιτότητας, ὀφειλόμενα στη σκέψη και στην πέννα του εισηγητοῦ της Πρωτοδικου κ. Καθαρείου. Πλὴν ὅμως, δὲν μᾶς επιτρέπεται ἐδῶ οὔτε ψόγος οὔτε ἐπαινος, ἀλλὰ μόνο μιὰ χρονολογική κατατόπιση που θὰ ἐνδιέφερε ἴσως τούς αναγνώστες τῆς «Ν. Ἐστίας», ἰδίως δὲ τούς μὴ νομικούς.

Αὐτὸ που ἔκαμαν οἱ «Δώδεκα», νὰ προκηρύξουν ἕνα βραβεῖο γιὰ τὸ καλύτερο πεζογράφημα τοῦ 1950, δὲν ἦταν βέβαια ἕνα ἀνεῦθνο παιγνίδι, ὅπως ἴσως νομίζουν μερικοί.

Σύμφωνα με τὸ ρωμαϊκὸ δίκαιο, ἡ προκήρυξή τους αὐτὴ εἶναι μιὰ νομική πράξη, γνωστὴ με τὸν ὄρο («ἐκκήρυξις») ἢ «ἐπαγγελία» (prollicitatio), που δημιουργεῖ δικαιώματα και ὑποχρεώσεις, ὡς ὑπόσχεση που ἀνευθύνεται σὲ άγνωστα και άόριστα πρόσωπα. Ὁ Ἀστικός μας Κῶδιξ ὀνομάζει αὐτὴ τὴν πράξη «προκήρυξη» στο άρθρο 709, ὅπου ὀρίζει ὅτι «ὁ δημοσίᾳ προκηρύξας άμοιβὴν δι' ἐκτέλεσιν πράξεως, ἰδίᾳ δι' ἐπίτευξιν ἀποτελέσματος, ὀφείλει τὴν άμοιβὴν εἰς τὸν ἐκτελέσαντα και ἂν ἔτι οὗτος ἐνήργησεν άσχέτως πρὸς τὴν προκήρυξιν. Προκήρυξις ἐπάθλου ἀπονεμητέου μετὰ διαγωνισμὸν εἶναι ἰσχυρὰ μόνον ἂν περιέχη προθεσίαν πρὸς διεξαγωγήν του διαγωνισμοῦ». Τὰ ἴδια περίπου ὀρίζει και ὁ Γερμανικός Ἀστικός Κῶδιξ στο άρθρο 657, ὅπου ὀνομάζει τὴν πράξη αὐτὴ «ἐπαγγελία» (Auslobung).

Αὐτὴ εἶναι ἡ βάση τῆς εὐθύνῆς τῶν Δώδεκα γιὰ τὴν άπονομή του βραβείου, που προκήρυξαν. Κι' εἶναι ἴσως ἡ πρώτη φορά που ἐμφανίζεται στα δικαστήρια ἐφαρμογὴ τῆς άρχῆς τῆς εὐθύνῆς από προκήρυξη παρόμοιου περιεχομένου, γιατί συνήθεις ἐφαρμογές τῆς άρχῆς αὐτῆς στο παρελθὸν ἦταν προπάντων ὑποσχέσεις άμοιβῆς γιὰ τὴν άνεύρεση ἐνὸς πράγματος που ἐχάθη ἢ που ἐκλάπη κ.λ. ἢ ὑπόσχεση δωρεᾶς γιὰ ἕναν κοινωφελῆ σκοπὸ κ.λ. Οἱ Δώδεκα είχαν προβάλει τὴν αντίρρηση ὅτι ὁ κ. Κοββατζῆς είχε δημοσιέψει τὸ έργο του πρὶν από τὴν προκήρυξη και συνεπῶς δὲν ὑπεβλήθη οὔτε σὲ δαπάνες οὔτε και σὲ κόπους ἐξ αἰτίας τῆς προκήρυξῆς τους, και ἄρα δὲν έχουσαν εὐθύνῃ νὰ τὸν ἀποζημιώσουν. (Ἡ αντίρρηση ἦταν καθαρά δικονομική, άμυνα, οὐσιαστικά